



Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ŞENKAL

Kocaeli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve
Endüstri İlişkileri Bölümü
Öğretim Üyesi

1970 yılında Mardin/Midyat'ta doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Midyat'ta tamamladı. 1992 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisans eğitimini 1995 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Siyaset Ana Bilim Dalı'nda "Türkiye'de Gelir Dağılımının Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri" konulu tezle tamamladı. 1998 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde "Sendikasıız Endüstri İlişkileri" adlı teziyle doktora eğitimini tamamladı. Halen Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ VE SENDİKALAR (Sanal Sendika ya da İnternet Sendikacılığı)

Giriş

İletişim teknolojisi kavramı son zamanlarda günlük hayatta çok sık kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde toplumun her kesiminde iletişim teknolojisinin nimetlerinden yararlanmak ve geride kalmamak için neler yapılması gerektiği konusu tartışılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, iletişim teknolojisi özellikle sendikalar açısından gün geçtikçe önemli hale gelmeye başlamıştır. Her ne kadar küreselleşme ve postmodernizm süreciyle fazla bir ilgisi olmasa da, sendikalar açısından iletişim teknolojisi terimi çok sayıda kültürel ilişki çerçevesinde tarihsel bir geçmişe sahiptir. Bu tarihsel sürecin sendikalar açısından anlamı oldukça karmaşık ve olumsuzdur.

Teknolojik gelişme ve sendikalar arasındaki ilişki, 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar uzanmaktadır. Sanayide teknolojinin kullanım yoğunluğunun arttığı dönem olarak bilinen bu dönemde, sendikaların teknolojiye karşı bakış açıları oldukça olumsuzdu. Bu dönemde sendikalar teknolojiye şiddetle karşı çıkmış ve genellikle sert bir tavır takınmışlardır. Sendikaların teknolojik değişime karşı çıkmalarındaki en önemli neden teknolojik değişimin üretimle birlikte çalışma tarzını, dolayısıyla çalışma ilişkilerini değiştirmesidir. Bu yüzden sendikalar 19. yüzyılın sonlarına kadar makine düşmanı bir tavır takınmışlardır. Uzun yıllar sendikaların adı teknoloji karşıtlığıyla eş anlamda



algılanmış ve kullanılmıştır. Ancak zamanla meydana gelen gelişmeler sendikaların teknoloji karşıtı olan tutumlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra sendikaların teknoloji karşıtı tavırlarının yumuşadığı ve teknolojik gelişmeye aşırı şekilde bir adaptasyon sürecine girdikleri görülmektedir. Birçok sendika, iletişim teknolojisindeki gelişmelerle ilgili olarak üyelerini ve örgütlerini bilgilendirme ihtiyacını hissetmektedir. Bu açıdan 1990 sonrası dönem bir bakıma sendikaların teknolojiyi benimseme ve uyarılma dönemi olarak nitelendirilebilir.

Bu çalışmada tartışma odağı teknolojinin sendikalar üzerindeki etkilerinden ziyade sendikaların teknolojinin olanaklarından daha iyi nasıl yararlanabilecekleri ile ilgilidir. Bilgi teknolojisine adapte olmaya çalışan sendikaların bu sürece bakış açıları ve nasıl bir uyum politikası izledikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Son yıllarda görülen durum sendikaların iletişim teknolojisi alanındaki gelişmeleri sendikal mücadelede başarılı bir şekilde kullanma eğiliminin arttığını göstermektedir.

I. İletişim Teknolojisi ve Sendikalar

Günümüzde "Bilgi Toplumu" ya da "Bilgi Çağı" olarak adlandırılan gelişme ve bu gelişmenin sonuçları hakkında çok şey yazılmış olmasına rağmen, sendikaların iletişim teknolojisinden nasıl yararlanmaları ya da teknolojiyi kullanma biçimi ile ilgili akademik literatür nispeten zayıf kalmıştır. Teknolojik alanda meydana gelen gelişmeler toplumsal yapının bütün dinamiklerini etkilemeye devam etmektedir. Enformasyonun elektronik transferi birçok örgütte olduğu gibi sendikaların yönetiminde de devrim yaratmıştır. Birçok kimseye göre

sendikalar enformasyon devrimi adı verilen bu sürecin içinde sürüklenmektedir.

Son on yılda internet süratle evrensel iletişimi beraberinde getirerek, evlere, sınıflara, işyerlerine ve halkın bilincine girmiştir. Günümüzde çalışanlar tüm dünyadaki iş arkadaşlarına ve ortaklarına e-mail gönderirler. İnternet kullanımı, bireyler, departmanlar ve tüm organizasyonlar arasında işbirliğinin güçlenmesini sağlamıştır.¹ Yeni dönemde sendikaların içinde bulunduğu çıkmazların aşılması konusundaki temel politikalardan birinin de sendikaların iletişim teknolojisinin unsurlarından yeterince istifade etmesi ve sendikal faaliyetlerle iletişim teknolojisi arasında yakın bir ilişki kurulmasına yönelik çabaların artırılması olduğu ileri sürülmektedir.²

Sendikalar ve iletişim teknolojisi arasındaki ilişki konusunda tespit edilen temel nokta, teknolojinin son yıllarda sendikalar için iki anlama gelebilecek şekilde bir yapı kazandığıdır. Birincisi, teknoloji, sendikalar için iletişim teknolojisini günlük hayatta benimseme ve kullanma konusunda olumlu sayılabilecek yeni bir anlayışı beraberinde getirmiştir. Bu anlam aynı zamanda sendikaların teknolojiye karşı çıkma yerine teknolojiyi benimseme anlayışıdır. Nitekim son yıllarda yapılan araştırmalarda özellikle ABD gibi ülkelerde sendikaların yıllardan beri karşı çıktıkları ve tepki gösterdikleri teknolojiye karşı artan bir ilgi gösterdikleri görülmüştür. Teknolojinin benimsenmesi sendikalar için bir zorunluluk şeklinde kendini göstermektedir. İkincisi, sendikaların son zamanlarda internet teknolojisi ile sosyoekonomik faaliyetleri arasında karşılaştırılabilir fonksiyonlar tespit etmeye başlamalarıdır. Girişimcilik, planlama sistemleri, insan kaynakları yönetim sistemleri, iş akışı, self-servis, bilgisayar eğitimi ve internete

1 Samuel Greengard," HR Technology Trends : Beyond The Millennium", *Workforce*, Vol: 78, Issue : 6, 1999.

2 "The Global Challenge to Trade Unions". *Worklife Report*, Vol:11, Issue: 1, 1997, ss.2-4.



dayalı eğitim gibi iletişim teknolojisine dayalı kavramlar etkin olarak sendikaların yapısını ve üyeleriyle ilişkilerin niteliğini değiştirmektedir.

Sendikalar uzun bir aradan sonra iletişim teknolojisinin üyelerin haklarını korumak ve geliştirmek için gerekli olduğunu anlamışlardır.³ Sendikalar iletişim teknolojisini çok farklı amaçlarla kullanabilirler. Bu amaçlar diğer sendikalarla, üyelerle ve kamuoyuyla ilişkilerin geliştirilmesi şeklinde olmaktadır. Ayrıca sendikalar internet ağlarıyla tüm ülkede mevcut bilgi bankalarına bağlanarak, gelişmeleri takip edebildikleri gibi üyelerine bu gelişmeler hakkında bilgi de verebilirler.⁴ Bu konuda başta ABD olmak üzere birçok ülkede sendikalar önemli mesafe de almışlardır. Son yıllarda İsveç'te yapılan bir araştırmada, İsveç İşçi Sendikalar Konfederasyonu (LO)'na üye her 10 işçiden 6'sının düzenli olarak evde, okulda ve işyerinde internet kullandıklarını göstermiştir. Ayrıca 1996'dan beri internet kullanımında % 10'luk bir artış olduğu gözlenmiş daha da önemlisi üyelerin % 20'si internete düzenli olarak her gün girdiğini ve % 16'sı interneti bilgi kaynağı olarak kullandığını belirtmiştir.⁵ Bu örnekler ve benzer diğer iletişim teknolojisiyle ilgili gelişmeler sendikaların bilgi teknolojisine adapte olduğunu açık olarak göstermektedir.

Sendikalar genellikle birbirleriyle rekabet etmemesine rağmen, iletişim teknolojisi kullanım fikri, sendikaların kendi üyelerine hizmetleri arttırmak, siyasi sistem ve

kamuoyu ile olan ilişkileri geliştirmeye yönelik çabalar, toplu sözleşmelerde başarı elde etmek ve yeni üyeleri örgütlenme konusunda kendi sektörlerindeki diğer sendikalara karşı prestij de sağlayabilirler. Bundan dolayı iletişim teknolojisi, sendikalar arasındaki rekabetin niteliğini ve boyutlarını da değiştirmektedir. Böyle bir gelişme hem sendikaların üyelerine sunduğu hizmetin kalitesini artırma ve hem de işverenlerle olan rekabetinde mümkün olan azami faydayı da sağlamaktadır.

İletişim teknolojileri verilerin toplanmasında, yorumlanmasında ve aktarılmasında kullanılan değişik elektronik aletleri ifade eder. Bu aletler oldukça çeşitlilik gösterir. Bunlar, bilgisayarları, uydu bağlantılarını, elektronik posta sistemlerini, değişik tipte telefon bağlantılarını, birleştirici kabloları ve diğer iletişim cihazlarını içermektedir.

İletişim teknolojisi çok hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Böyle bir değişimin etkileri belirsiz olmakla birlikte bir o kadar da heyecan vericidir.⁶ Teknolojik alanda meydana gelen gelişmeler genelde iki temel kategoriye ayrılır. Bunlardan birincisi, iletişim teknolojisi diğeri de bilgisayar teknolojisidir. İletişim teknolojileri verilerin toplanmasında, yorumlanmasında ve aktarılmasında kullanılan değişik elektronik aletleri ifade eder. Bu aletler oldukça çeşitlilik gösterir. Bunlar, bilgisayarları, uydu bağlantılarını, elektronik posta sistemlerini, değişik tipte telefon bağlantılarını, birleştirici kabloları ve diğer iletişim cihazlarını içermektedir. Telefon, fax, networklar ve çeşitli veri iletişim araçları anlamına gelir. Buna karşılık

3 Lucore, Robert E; "Challenges and Opportunities: Unions Confront the New Information Technologies, *Journal of Labor Research*, Vol: 23, 2002, ss.201-203.

4 Makinen Helena; "On the Emergence and Structure of a New Regional Network", *Human System Management*, Vol:20, 2001, s.251.

5 Trade Unions focus on Information Technology, <http://www.eiro.eurofound.ie/1998/03/Feature/NO9803155F.html>

6 Fiorito Jack; "The Adoption of Information Technology by U.S National Unions", *Industrial Relations*, Summer 2000, Issue 3, ss.451-452.



bilgisayar teknolojileri masaüstü (desktop), dizüstü (laptop), avuçiçi (palmtop) ve ana bilgisayar (mainframe) gibi bilgisayar araçlarını kapsar.⁷

II. Makine Düşmanlığından İnternet Sendikacılığına

Sendikalar ve teknoloji arasında ilginç bir ilişki vardır. Sanayi Devrimi'nden sonra çalışmanın, işçi sınıfının ve sendikaların ortaya çıkmasına yol açan teknoloji, günümüzde aynı şekilde çalışmanın, işçi sınıfının ve dolaylı olarak sendikaların varlığını tehdit eden en büyük unsur olmaktadır. Yine sendikaların geleceğiyle ilgili ileri sürülen bütün projeksiyonlarda varılan ortak nokta, sendikaların teknolojik yenilenmeden geçtiği ve teknolojik değişimi yaşamaları gerektiğidir. Sendikalar bu durumun farkına varmış olsa gerek, başta ABD olmak üzere dünyanın genelinde teknolojik değişim sağlama konusunda artan bir çaba gösterdikleri görülmektedir. Bu değişim sendikaların yaşamalarını idame ettirmeleri açısından kaçınılmaz gibi gözükmektedir. Temel sorun sendikaların nasıl bir değişim geçirmeleri ve bilgi toplumuna nasıl adapte olmaları ile ilgilidir. Diğer bir değişle yeni model sendikacılık nasıl olmalıdır? Teknolojik gelişmelere uygun olarak ortaya çıkan yeni işçi tipinin gereklerine ne ölçüde cevap verecektir? Bu tip sorular günümüzde en çok merak edilen sorulardır.

Sendikalar son yıllarda ortaya çıkan yeni işletme yapıları ve çalışma şekilleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Geleneksel işletme yapısından oldukça farklı olan, farklı üretim ve yönetim anlayışını benimseyen bu şir-

ketler, sendikaları olumsuz yönde etkilemektedir.⁸ İşletme yönetimleri yeni ekonomik düzen içinde hayatta kalmak ve gelişmek adına teknolojik değişimi benimsemeye çalışırken, sendikalar uzun süre bu sürecin dışında kalmışlardır.

Sendikalar için iletişim teknolojisinin kullanılması oldukça yeni bir olgudur. Özellikle son yıllarda ABD sendikaları internet alanındaki gelişmeleri benimsemiş gibi görünmektedirler. Bu konuda benimsenen temel düşünce iletişim teknolojisinin sendikalar açısından kullanılabilir olduğudur. Örneğin AFL-CIO'nun internet üzerinde kullanıcıların hizmetine sunduğu güzel bir örnektir. Bu sitede çalışanlar veya üyeler için her an hazır durumda faydalı hizmetler sunulmaktadır. Bunlar, güncel haberlerden finansal hizmetlere kadar geniş bir çerçeveyi ihtiva etmektedir

Sendikalar yeni üretim ve yönetim anlayışına göre yapılanan piyasalara ancak teknolojik donanımı sağlayarak karşı koyabilirler. Çünkü internet ve benzer teknolojik yenilikler sendikalar açısından bir dizi yararlar sağlamaktadır.⁹ Sendikalar yeni iletişim teknolojilerini internet üzerinden örgütlenme kampanyalarını oluşturmak, web siteleri aracılığıyla üyelerini pazarlıklar ve grevle ilgili yenilikler hakkında bilgilendirmek, üyelerle iletişimlerini geliştirmek ve onların organize olmalarında, pazarlık anlaşmalarında ve politik çalışmalarında kullanabilmektedirler. Bu durum savaş sonrası yılların enformasyon devrimi olarak nitelendirilmektedir.¹⁰

İletişim teknolojisi ile sendikalar arasındaki ilişkinin gelişmesi, yıllardan beri

7 Townsend Anthony M; Demarie, Samuel M; Hendricson Anthony R; "Infotmation Technology, And The New Organization : Challenges And Opportunities for Union Survival", *Journal of Labor Research*, Vol.:22, Issue 2, Spring 2001.

8 Lucore, Robert E ; *a.g.m.* ss.209-211.

9 Peter Kristyne; " Labor on the Internet", *Working USA*, Vol:1, 2000, ss.82-84.

10 Duncan Pruett;" Internet : The trade union web", *Trade Union World*, No: 10, Dec 1999-Jan 2000, s.16.



sendikaların aleyhinde olan teknolojinin sendikaların lehinde kullanılması gibi bir durumu ortaya çıkarmıştır. Böylece sendikalar iletişim teknolojisinin nimetlerinden istifade etmekle daha da güçlenmektedirler. Bu değişim özellikle 1990'lardan sonra gelişme trendine girmiştir. Bu konuda en önemli gayreti özellikle Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) gösterdi. ICFTU ve uluslararası üyeleri ile Uluslararası sendikalar sekreteryası, dünya üzerinde kurdukları link hatlarıyla büyük başarı sağladı. Sendika her işçiye bir e-mail adresi vermiştir. Uluslararası toplantılar Internet aracılığıyla üyelere anında hazırlama ve ileme faaliyetleri yapmaktadır. Çalışma hayatını ilgilendiren gelişmeler web siteleri ve e-mail bültenleri aracılığıyla üye sendikalara iletilmektedir. Çeşitli sendikalardaki uzmanların hazırladığı on-line sayfaları, sendikaların iletişim teknolojisi ve özellikle interneti yaratıcı ve yenilikçi şekilde kullanımlarını gösteren birçok örnekler içerir. Son günlerde Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu (AFL-CIO), adlı web sitesinde "Virtual Organizing (Sanal Organizasyon)" başlıklı bir makalede, ülke çapında işçilere ulaşmak ve onları organize etmek için internetin gücünden nasıl yararlandıkları anlatılmaktadır.¹¹

III. İnternete Odaklı Yeni Sendikacılık Modeli

Sendikaların iletişim teknolojileri ile tanışmaları, küreselleşme süreciyle yeni bir ivme kazanmıştır. Bu durum geleneksel sendikacılığın yerine yeni sendikal model arayışlarını gündeme getirmektedir. Sendikalar tarafından teknolojinin argüman-

larını kullanarak yürütülen mücadeleler bir bütün olarak "Sibersendika" olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda Shostak'ın geliştirdiği cyber-union kavramı sendikal faaliyetlerde büyük çapta iletişim teknolojisi kullanımını kapsamaktadır. Shostak, işçi sınıfının en büyük umudunun, yeni teknolojileri en üst seviyede kullanan, sanal ortamda organizasyonu canlandıracak ve politik fonksiyonları harekete geçirecek sendikaların olduğunu ortaya koymuştur.¹² İnternete dayalı sendikacılık anlayışı, geleneksel sendikacılık anlayışından farklı olarak aynı zamanda ileri görüşlülüğe, yenilikçiliğe, hizmetin niteliğine ve geleceğe büyük önem verir. Bu çerçevede, sendikalar iletişim teknolojisini kapsamlı stratejik bir yönelimle kabul ediyorlar. Shostak kendi cyber-union kavramıyla sendikaların yeniden dirilişi için potansiyel görmektedir.¹³ Böyle bir gelişmeyle, iletişim teknolojisinin unsurlarını kullanan sendikalar dünya üzerindeki işçi örgütlerinin farklı politikalarının koordine edilmesi şeklinde bir mekanizmayı harekete geçirebilmektedirler.

Bu açıdan değerlendirildiğinde iletişim teknolojisi bireylerin, grupların ve kurumların faaliyetlerinde ciddi bir değişimi beraberinde getirmektedir. Günümüzde bireyler, örgütler ve sosyal gruplar günlük hayatlarında iletişim teknolojisini benimseme konusunda ciddi bir faaliyet göstermektedirler. Bundan dolayı toplumsal yapıyı oluşturan bütün alt sistemler hızlı bir yeniden yapılanma süreci geçirmektedirler. Sendikaların bu süreçte gösterecekleri başarı onların gelecekteki yaşamları ve varlıklarının devamı açısından büyük önem taşımaktadır. Böyle bir gelişme sendikalar açısından hem zorunlu hem de gereklidir.

11 Lazarovici Laureen;" Virtual Organizing", *America@ Work* , Vol: 4, 1999, s.9

12 Bennett, James T. Taras, Daphane G; "E-Voice : Information Technology and Unions", *Journal of Labor Research*, Spring 2002, Vol:23, s.172.

13 Shostak Arthur B, "Trustees, Cyberunions, and Tomorrow's Labor Relations." *Employee Benefits Journal*, Vol. 22, No: 4 , 1997, s.10.



Çünkü bu durum sendikaların varlıklarını sürdürmeleri ve gelişmeleri için kaçınılmazdır.¹⁴ Bu açıdan yeni model sendikacılık konusunda ortaya atılan başlıca tartışma konuları;

- İşbirliği kavramının geliştirilmesi,
- Yeni üyeleri cezbetme misyonu,
- İleriye doğru projeksiyon belirleme misyonu,
- Yeni ve esnek bir örgütsel yapı,
- Teknolojik donanıma sahip sendikacılık modeli, vb'dir.

Sendikaların teknolojiyi benimsemeleri ve olanaklarından yararlanmaları konusundaki politikaları, işçinin vasıflarıyla birlikte, endüstri ilişkileri sistemi içindeki rollerini koruma ve arttırmaya yöneliktir. Çünkü endüstri ilişkileri sisteminin önemli aktörleri olarak sendikalar, yeni gelişmelere uyum sağlayamamaları durumunda pasif bir konuma girme gibi bir durumla karşı karşıya kalacaklardır. Bu yüzden bazı araştırmacılar iletişim teknolojisindeki gelişmeleri sendikaların benimsemesinin çok önemli olduğunu ve günümüzdeki sendikaların teknolojik gelişmeleri yakalama konusunda yetersiz kaldığını, dolayısıyla yeni bir sendika modeline ihtiyaç olduğunu belirtmektedirler. Sanal sendika ya da internet sendikası olarak adlandırılan bu gelişme geçmişte rastlanmayan yeni bir sendikacılık modelidir.¹⁵ İnternet sendikacılığı ya da sanal sendikacılık, sendikacılıkla ilgili olarak bütün hizmetlerin internet üzerinden yürütülmesini ifade etmektedir. İnternet sendikacılığı konusunda özellikle Japonya'da ciddi mesafeler alınmıştır. Japonya'da geleneksel çalışma ilişkileri tarzını reddedip

bağımsız çalışmayı tercih edenlerin kurduğu ve adına "Guilde Japan" dedikleri sanal özellik taşıyan sendika faaliyet göstermektedir.¹⁶ Bu sendika, bünyesinde altı milyona yakın işçiyi barındırmaktadır. Bu konuda bir başka girişim ABD'dedir. Bir sendika organizatörü olan Courtney, internet yoluyla dünyanın en büyük sendikasını kurmaya çalışmaktadır. Bilgi toplama ve çalışanların sorunlarını belirlemeye yönelik forum oluşturmak için kaynak sağlayan sendikaların organize olmalarına yardımcı olmaktadır. Courtney bu amaca ulaşmak için online sistemi kullanmaktadır.¹⁷

Son zamanlarda yapılan araştırmalarda sendikaların iletişim teknolojisinden oldukça etkilendikleri görülmüştür. Aslında sendikalar bilgi teknolojisi için önemli bir

1997'de UPS grevi devam ederken, sendika, grev hakkındaki gelişmeleri üyelerine ve kamuoyuna bildirmek için özel web siteleri kullandı. Yine, Bridgestone'da yapılan ve "SiberGrev" olarak adlandırılan grevde, sendika şirketi toplu sözleşme imzalamaya zorlama konusunda internetten önemli ölçüde faydalanmıştır.

potansiyele sahiptirler. Birçok sendika daha etkili bir faaliyet sergilemek amacıyla web sayfaları kurmuştur. Sanal sendikacılık konusunda en önemli örnekler ABD'de görülmektedir. Sendikalar, e-mail ve fax iletilme, çeşitli kararlar için web sayfaları kurmuştur. E-mail ve faks iletileri telefon görüşmeleri kadar sıradan hale gelmiştir. Sendikalar bilgi teknolojisi yoluyla hem daha iyi pazarlık yapmakta ve hem de kamuoyu oluşturmada başarılı olmaktadır. 1997'de UPS grevi devam ederken, sendika, grev hakkındaki gelişmeleri

14 Alan Mitchell; "New Model Unions", *Management Today*, July, 1998.

15 Shostak, Arthur B; "Trustees,.. a.g.m., ss. 9-11.

16 Sayım Yorgun, "**Küreselleşme Sürecinde Sendikalarda Yeniden Yapılanma ve Sendikal Eğitim**" Türk-İş "Çalışma Yaşamından Beklentiler" Toplantısına Sunulan Tebliğ, 16-18 Nisan 2001, Kızılcahamam, Ankara, s.14.

17 Sixel, L.M; "Look for the Union web site label", *Inter@active Week*, Vol:7, 2000. s.68.



üyelerine ve kamuoyuna bildirmek için özel web siteleri kullandı. Yine, Bridgestone'da yapılan ve "SiberGrev" olarak adlandırılan grevde, sendika şirketi toplu sözleşme imzalamaya zorlama konusunda internetten önemli ölçüde faydalanmıştır. Sendikalar interneti dışarıya yayılma için kullanıyor olsalar da sendikal mücadeleyi idame ettirmek ve kamuoyu oluşturma konusunda güzel örnekler vardır. Ancak internet sendikacılığın daha çok teknoloji yoğun çalışmayı uygulayan işyerlerinde ve sanal çalışan işçiler açısından geçerli olsa da, gelecekte daha geniş kesimleri kapsayabileceğini söylemek mümkündür.

Bu gelişmelerle birlikte, sendika performansını ve çevresel ilişkileri analiz etmeye ve adaptasyonu sağlamaya yönelik girişimlerin bir aracı olarak "üye odaklı sendikacılık" önemli bir unsur olarak belirginleşmektedir. Çünkü bir sendika için en değerli varlık üyesidir. Sonuçta sendika gücünü üyelerinden almaktadır. Güçlü vasıflarla donatılmış üye, güçlü sendika anlamına gelir. "Üye odaklı sendikacılık" modeli bu açıdan önemli bir gelişme gibi görülebilir. Bu yüzden sendikalar üyelerine sunduğu yada sunacağı hizmetlerin çeşidini ve kalitesini arttırmak zorundadır. Üyelerin sendikanın yapısından ve kendilerine sunduğu hizmetten memnun kalma dereceleri sendikaların geleceklerini de belirleyecektir. Geleneksel ücret ve çalışma koşullarına ilişkin kazanımlar yetersiz olmaktadır. Bunlara ilaveten çalışanların vasıf düzeyinin yükselmesi ve teknoloji ile özdeşleşmeleri böyle bir gelişmeyi zorunlu kılmaktadır.

Bu çeşit gelişmelerle ilgili olarak literatür kısıtlı bilgiler sağlarken, iletişim teknolojisi,

sendikaların iletişim ve internet teknolojisi araçlarını tanımlar. Bunlar,

- 1- Sendika, yöneticileri, çalışanları ve üyeleri arasında, özellikle dağınık olmaları durumunda bile, internet yoluyla etkili bir iletişim sağlamak,
- 2- Sendikalar, üyelerin yayınlardaki önceliklerini ve tercihlerini belirleyerek, yayınlarıyla üyeleri ve toplumu bilgilendirmek,
- 3- Araştırma faaliyetleri, işçiler ile ilgili bilgi toplama, yayınları takip etme, faaliyetlerle ilgili üyeleri bilgilendirmek,
- 4- Şikayetleri belirlemek ve etkili çözüm bulmaya yönelik faaliyetler,
- 5- Sendikaların görüşleri hakkında potansiyel seçmeni bilgilendirmek,¹⁸
- 6- Üyelerinin ilgilerini ve ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla, üyelerle düzenli ve iletişim halinde incelemelerde bulunmak,
- 7- Sendikadaki gelişmeler hakkında üyeleri bilgilendirmek veya onlardan bilgi almak için elektronik posta ve web siteleri kullanmak,
- 8- Üyeler ve çalışanlar arasında tam ve eş zamanlı diyalogların sağlanması için elektronik posta kullanmak,
- 9- Üyelerin iletişim teknolojisi donanımlarını düzenli olarak güncellemek ve üyelerin iletişim teknolojilerini benimsemeye teşvik etmek, gibi temel politikaları içerir.¹⁹

Sendikaların iletişimi üzerindeki etkilere ek olarak, toplu pazarlık görüşme hazırlıkları, idari anlaşmalar, politik faaliyetler, iletişim teknolojisi uygulamalarını yaygınlaştırır hatta sendikalarda sosyal değişimi üretebilir. Bu şekilde değişim geçiren sendikalar, "bilimsel sendikalar" olarak ta nitelendirilmektedir.²⁰ Yaygın bir iletişim teknolojisi uygulama-

18 Bknz, Lee, Eric. The Labour Movement and the Internet: The New Internationalism. London: Pluto Press, 1997.

19 Shostak, Arthur B. *CyberUnion: Empowering Labor through Computer Technology*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharp, 1999. s.44

20 Greer Charles R; "E-Voice: How Information Technology is Shaping Life within Unions". *Journal of Labor Research*, Spring 2002, Vol:23, Issue:2, s.218.



maları sonucunda, böylesi değişimler geçiren sendikaların, üyeleri üzerinde daha etkili oldukları ve demokratikleşmeye önem verdikleri ileri sürülmektedir. Daha belirgin olarak, iletişim teknolojileri yoluyla değişim geçiren sendikaların iletişim teknolojilerine dayanan katılımcı uygulamaları benimzedikleri iddia edilmektedir.²¹

IV. İletişim Teknolojisi Kullanımının Kurumsal Çerçevesi

Sendikaların yeni gelişmeler karşısında varlıklarını korumak ve idame ettirme konusunda bir yol ayırımında görünmektedirler. Bu zaman diliminde iletişim teknolojisi olarak adlandırılan ve bilgisayar, iletişim ve mikro elektronik teknolojileri kapsayan teknoloji post-endüstriyel dönüşüm sürecini yaşayan ülkelerin ekonomik hayatında ağırlıklı hale gelmiştir. Kuşkusuz böyle bir gelişme üretim sürecinde, işgücünün yapısında, işin ve işyerinin organizasyonunda büyük değişikliklere neden olmaktadır. Sendikalar iletişim teknolojisinin bir sonucu olarak üye kayıplarını telafi etmenin yanında mevcut üyelerinin iletişim teknolojisinin gerektirdiği yeniliklere uyumlarını sağlama gibi sorunlarla da ilgilenmek zorunda kalmışlardır.

Sendikalar gittikçe karmaşıklaşan üye sayısının ve profilinin durumunu muhafaza etmek için veritabanına sahip olmak zorundadırlar. Yine işçilerin ücret ve sözleşmelerle ilgili verilerin saklandığı veritabanları sendikalara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Böyle bir işlevin, modern bilgi sistemi olmadan yürütülmesi olanaksızdır. Sendikalar, ücretlerin takip edildiği ve hesap-

landığı sözleşmeleri incelemek ve çalışanların finansmanı ile ilgili bilgileri vermek gibi günlük işler için de bilgisayarı kullanmaktadırlar.²² Ayrıca, bilgisayarlaşma idari tabloların etkin kullanımını sağlamıştır. Örneğin haberleşme departmanları, word prosesleri yardımıyla, sendikalı kesimin birbirleriyle bilgi alışverişi kabiliyetini yükseltmiştir. Üyelik kayıtlarının daha güncel tutulmasını sağlamıştır. Teknoloji geliştikçe, sendika bünyesinde faaliyet gösteren bir bilgi işlem merkezi oluşturmak internetin kullanımını daha yaygın hale getirmektedir. İnternet dizayncıları, heyecan verici ve çok programlı siteler yaratmışlardır. Ancak sendikalar bu gelişmeleri tam olarak benimsememişlerdir. Bu konudaki temel görüşlerden biri Pizzigati'den gelmiştir. Ona göre; bazı sendikalar internetin sağladığı geniş olanaklardan etkilenmiş fakat etkin bir şekilde hayata geçirememişlerdir.²³

Sendikalar gittikçe karmaşıklaşan üye sayısının ve profilinin durumunu muhafaza etmek için veritabanına sahip olmak zorundadırlar. Yine işçilerin ücret ve sözleşmelerle ilgili verilerin saklandığı veritabanları sendikalara büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

İletişim teknolojisinin araçları genel olarak benimsenirken aynı zamanda yaygın olarak (örneğin e-mail, web siteleri, video konferansları) uygulamada sıklıkla başvurulan yöntemlerde (örneğin üyelerle karşılıklı iletişim, organizasyon, şikayet iletme-çözme, diyalog) kullanılmaktadır. İletişim teknolojisinin sendikalar tarafından kullanılmasını savunanların geniş bir çoğunluğu, iletişim teknolojisinin sendikalarında hizmetlerin kalitesini ve etkilerini artırdığını savunmaktadırlar. Sonuçlar gösteriyor ki, iletişim teknolojisi sendikalar tarafından kul-

21 Shostak, Arthur B; *CyberUnion., a.g.m.*, ss.44-45

22 Lucore, Robert E; "Challenges and Opportunities: Unions Confront the New Information Technologies", *Journal of Labor Research*, Vol:23, 2002, ss.204-206.

23 Bennett, James T. Taras, Daphane G; "E-Voice : Information Technology and Unions", *Journal of Labor Research*, Spring 2002, Vol:23, s.171.



lanımının muhtemel sebep ve sonuçlarıyla ilgili olarak bütün hipotezler olumlu sonuçlar vermektedir.²⁴ Yıllar süren uzun araştırmalar, internetin aktif bir haberleşme kanalı olarak kullanılırsa etkili olabileceğini ortaya koymuş ve sendikaların üyelerine kişisel zevklerini ve demografik özelliklerini içeren kişisel mesajlar göndermesi gerektiğini ortaya koymuşlardır. Ancak Greer'in yaptığı araştırmalardan sendikaların iletişim teknolojisini iki yönlü olarak kullanmadığı sonucuna varmıştır. Yani bilgi alışverişi şeklinde değil de sadece bilgi verisi şeklinde internet kullanımı karşımıza çıkmaktadır.²⁵

Sendikaların iletişim teknolojisini benimsemeleri konusunda önemli nedenlerden bir diğeri de istihdamın hizmetler sektörüne kaymasıdır. Özellikle yüksek teknolojilere dayalı istihdamın yaygınlaşması hem çalışanlar açısından ve hem de sendikalar açısından bir benimsenme anlayışının gelişmesine yol açmıştır. Çünkü ortaya çıkan yeni çalışma biçimleri yüksek bir teknolojik formasyonu gerektirdiğinden çalışanların yüksek vasıflara sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Böyle bir gelişme ise, sendikanın teknolojiyi benimsemesi ve günlük faaliyetlerinde kullanmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar internetin sendikaları daha demokratik yaptığı sonucunu yansıtmaktadır. ABD'de demokrasi hayatında etkin hale gelen iletişim teknolojisi teknikleri sendikalar açısından da önemli bir örnek teşkil edebilir.²⁶ Üyeler daha fazla bilgi elde ettiği zaman hem iş piyasası hem de sendikalarla ilişkilerin

gelişmesi ve aktif olmaları söz konusu olacaktır.²⁷ İnternet sayesinde kararlara katılma ve sendika seçimlerinde aday olma oldukça kolaylaşmaktadır. Templer ve Solomon'un yaptıkları araştırmalarda, sendika büyüklüğü ile iletişim teknolojisi kullanımı arasında ortak bir ilişki kurulabileceği konusunda önemli bulgulara ulaşmışlardır.²⁸ Sendika liderlerinin teknolojik yenilenmeye uygun bir düşünceyi algılamaları, organizasyona, politikaya, sözleşmeye, üyelere hizmet etmeye ve çalışanların sendikaya ilgisini arttırdığı tespit edilmiştir.²⁹ Bugün dünyanın her tarafında büyük sendikaların "web" sayfaları mevcuttur. Sendikalar bu web sayfalarıyla sendikal mücadeleyi başarılı bir şekilde sürdürmektedirler. Üstelik elverişli web siteleri geliştirmenin ve sürdürmenin maliyeti çok olsa da sendikaların bu konuda elde edecekleri fayda daha fazladır.

V. İletişim Teknolojisi Odaklı Yeni Sendikal Stratejiler

Enformasyon teknolojisinin sendikal faaliyetlerin niteliğinin ve etkinliğinin artmasına büyük etkisi olduğu ileri sürülmektedir. Webster, makineleşme sanayi toplumu için ne kadar önemliyse bilgisayar teknolojisinin de bilgi toplumu ve özellikle sendikalar için o kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.³⁰ Sendikaların iletişim teknolojisi ile ilgili pek çok strateji geliştirmeleri mümkündür. Bu açıdan sendikaların iletişim teknolojisinin benimsenmesi ve kullanılması konusunda

24 Jack Fiorito;" Unions and Information Technology : From Luddites to Cyberunions ?", *Labor Studies Journal*, Winter 2000, Vol; 24, s.4.

25 Bennett, James T. Taras, Daphane G; *a.g.m.*, s.172.

26 Bu konuda daha geniş bilgi için Bknz;" Wendy Melillo; " Digital Democracy", *Mediaweek*, Feb 21, 2000, s.54.

27 Lucore, Robert E ;" Challenges and Opportunities: Unions Confront the New Information Technologies", *Journal of Labor Research*, Vol:23, 2002, ss.210-211.

28 Templer, Andrew and Solomon Norman ; " Unions and Technology : A survey of Union use of Information Technology " *Relations Industrilles*, Vol: 43, 1988, ss.380-382,

29 Fiorito, Jack, Paul Jarley, and John T. Delaney. "National Union Effectiveness in Organizing: Measures and Influences." *Industrial and Labor Relations Review*, Vol: 48, 1995, ss. 613-614.

30 Webster, Frank. "The information Society: Conceptions and Critique," in: *Encyclopedia of Library and Information Science*, Vol. 58, 1996. s.78.



sendikalara her zaman destek verilmelidir. Daha önemlisi iletişim teknolojisi işverenlerle çalışma yeri hakimiyeti formu üzerinde rekabet edilmesinde potansiyel bir güç sunar. Sendikalar için daha hızlı bir enformasyon iletiminin önemi hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Her ne kadar enformasyon teknolojisi çok hızlı olmanın ötesinde başka elementleri kapsıyorsa da pazarlık gelişmelerine ya da kampanyaları organize ederken işverenlerin aktivitelerine çok çabuk cevap verebilmek kendi içinde önemli bir değere sahiptir. Örneğin organize edilmiş bir kampanyanın her anı çok hassastır. Beklenmedik işveren taktiklerine karşı cevap vermedeki gecikmeler sendikayı destekleyen üyeleri için caydırıcı ve çalışanların gözündeki sendikanın değerini olumsuz yönde etkileyebilir. Yirmi yıl içinde sendikaların kazandığı en büyük işçi mücadeleleri internet kullanarak gerçekleştirilmiştir. İnternetin sendikaların faaliyetlerinde sağlayacağı kolaylıklar şöyle özetlenebilir:

- Görüntülü telefon (konferans) görüşmeler için temel araç olacaktır. Gerekli araçlar, gerçek olmayan görüşmeleri sıradan hale getirecektir.
- Birleştirilmiş mesajlaşma, üyelere tek bir makineden farklı çeşitte dosya gönderip almayı sağlayacaktır.
- İletişim kurma yaygınlaşacak, iş geleneksel ofisler yerine belli konumlardan yapılacaktır.
- Sendikaların tüm çalışmaları internet üzerinden yürütülecek ve kitle iletişim yetenekleri standart hale gelecektir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde sendikaların iletişim teknolojisini kullanmaları ile geleneksel sendikacılığın bütün öğelerinde ciddi değişimler beklenmektedir.

5.1- Sanal Grev

Günümüzde sanallık ve sanal grev iletişim teknolojisini kullanan sendikalar açısından

pek anlam ifade etmezse de önümüzdeki yıllarda böyle bir gelişme ile karşı karşıya kalacaklarını söylemek mümkündür. Bu açıdan geleceğin grevlerinin sanal özellik taşıma ihtimalleri yüksektir. Çünkü teknolojik alandaki gelişmeler dikkate alındığında hemen hemen bütün işletmeler internet teknolojisine bağımlı hale geleceklerdir. Çalışanların çoğu sanal bir ortamda faaliyetlerini sürdürecektir. Bu da yapılacak grevlere sanal bir özellik kazandıracak gibi geleneksel grevin de yapısını değiştirecektir. Artık işyeri önünde toplanmanın pek fazla bir anlamı olmayacaktır.

Dolayısıyla, farklı ülkelerde ve bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerde işçileri örgütleyen sendikalar iletişim teknolojisi yardımıyla birbirine bağlanan sistemler yoluyla işçileri örgütleyerek sanal bir greve gidilmesini mümkün kılacaklardır. Sanal grev değişik ülkelerde veya bölgelerde çalışan işçileri iletişim teknolojisi araçlarıyla örgütleyip aynı yerde çalışıyorlarmış gibi işi bırakmalarını ve greve gitmelerini ifade eder. Geleceğin sanal grevi belki de tek kişilik bir protesto ya da tek kişinin işi bırakmasıyla da gerçekleştirilebilecektir. Çünkü yüksek vasıflı bir işçi işletme açısından stratejik bir öneme sahip olabilir. Stratejik öneme sahip bir işçinin işi bırakması durumunda işletmenin ciddi anlamda zarar görmesi söz konusu olabilir.

5.2- Kamuoyu Oluşturma

Sendikalar, web siteleri yoluyla bütün dünya üzerinde milyonlarca insana çok kısa sürede ulaşmakta ve büyük bir taraftar kitlesi toplayabilmektedirler. Bu durum sendikaların amaçlarına daha çabuk ulaşmalarını sağlamaktadır. Küçük bir G. Afrika sendikası olan Afrika Belediye İşçileri Sendikası, İngiliz çokuluslu şirketi, Blawater PLC'ye karşı çok büyük bir enformasyon mücadelesi vermiş ve oldukça başarılı olmuştur. Son yıllarda birçok ülkede benzer



durumlar yaşanmaktadır. Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçiler Sendikası Federasyonu (ICEM) Bridgestone ve Rio Tinto gibi çokuluslu şirketlere karşı online araçlarıyla karşı koymuşlar ve büyük başarılar elde etmişlerdir. Artık işverenle bir anlaşmazlık olması durumunda sendika internet üzerinden bütün dünyaya bilgi vermekte ve kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Sendikaların bu tip çokuluslu şirketlerin hem kendi ülkesinde hem de faaliyette bulunduğu ülkelerde hatta dünyada imaj kaybetmesine yol açmakta ve şirketi uzlaşmaya zorlamaktadır.

5.3- Çalışma Hayatındaki Gelişmeleri Üyelerine Bildirme

Bilgi toplumunda ekonomik ve sosyal alandaki değişimler büyük bir hızla gelişmektedir. Bu durum çalışma hayatı açısından da geçerlidir. Bilgi akış hızının artması ve karar verme sürecinin kısaltılması “bilgi toplumu”nun da ön koşulu haline gelmiştir. Hem ulusal ve hem de uluslararası alanda ortaya çıkan gelişmelerin sendika üyelerine bildirilmesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir. Birçok sendika internet veya web yoluyla üyesine ücretler, çalışma koşulları gibi kendilerini ilgilendiren konularda ücretsiz bilgi verebilecektir.³¹ Çünkü iletişim teknolojisi ile üyelerin sendikalarla olan iletişimi hızlanacak ve çabuk cevap alma kolaylığı sağlayacaktır. Ayrıca internet, sendikaların günlük durumda bulunan ve iletişimde zorlandığı üyelerine daha iyi hizmet vermesine yardımcı olabilir.

Üyelerle iletişim sağlama sendikalar için hem zor ve hem de pahalı bir faaliyettir. Baskı ve posta masrafları sendikalara oldukça büyük mali külfet getirmektedir. Ayrıca belirli periyodlarla basılan dergi ya da broşürler, işçilere verilmesi gereken

mesajın gecikmesine de yol açabilir. Bu açıdan bir çok sendika e-posta ve “web” kullanmak suretiyle üyeleriyle ilişkiyi geliştirmektedir. Bu sayede hem maliyet ve hem de zaman avantajı sağlanmaktadır.

5.4- İşçi Sınıfı Arasındaki Kaynaşmayı ve İşbirliğini Geliştirme

Çalışma hayatında esnekleşme tartışmalarında sendikaları endişelendiren en önemli gelişme işçi sınıfının bölünmesidir. Emek piyasasının parçalanmasıyla işçiler arasındaki kaynaşmanın azalacağı ve sendikal mücadelenin zayıflayacağı korkusu vardır. İletişim teknolojisi bu sorunu ortadan kaldıracak gibi gözükmemektedir. Üyelerinin bilgilerini koruma ve yönetimi interaktif hale getirmenin bir yolu olarak internet iyi bir araç olacağı tahmin edilmektedir. Çünkü üyeleriyle iyi bir iletişim ağı kuran bir sendika bir tuşla aynı anda bütün üyelerine ulaşabilir. Hatta üyeler kendi aralarında günün her saatinde iletişim sağlayabilirler. Ortak sorunları paylaşabilir, daha yakın ilişkilere girebilirler. Böylece meslekler ve işyerleri farklı bile olsa birçok işçi arasında eskiden mevcut olan “sınıf bilinci” ortamı oluşturulabilir. AFL-CIO tarafından üyeleri arasında işbirliğini geliştirmek amacıyla oluşturulan sitesinde her üyenin kendi sayfasını oluşturması istenmektedir. Bu sayede üyelerin hem sendikayla ve hem de diğer işçilerle kaynaşması amaçlanmaktadır.³²

Küreselleşme uluslararası organizasyonların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Gerek büyük kuruluşlar, gerek her türlü sosyal, bilimsel, sportif ve diğer uluslararası organizasyonlar bu konuda rehberlik etmektedirler. Ancak bu süreçte en önemli eksiklik işçi örgütlerindedir. Uluslararası sermayenin gücüne karşı koyacak bir uluslararası işçi örgütü oluşturmanın en uygun yolu inter-

31 Sixel, L.M; “Look for the Union web site label”, *Inter@active Week*, Vol: 7, 2000, s.69.

32 Townsend Anthony M, Demarie, Samuel M, Hendricson Anthony R, *a.g.m.*, s. 280.



nettir. Çünkü internet uluslararası sendikal mücadeleyi sağlama açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Nitekim ABD’de sendikalar bu konuda oldukça mesafe almışlardır. Eğer uluslararası işçi sendikaları ve dünya üzerindeki meslektaş ve üyeleri interneti keşfedip nimetlerinden faydalanabilseler gelecekte büyük başarılar elde etmeleri kaçınılmaz olabilecektir. Sendikalar açısından temel düşünce bilgi teknolojisindeki gelişmelerden faydalanarak sendikal politikaların buna göre oluşturulmasıdır. Bu sayede tahmin edilenin aksine sendikacılığın altın yıllar olarak adlandırılan 1970’li yıllardan daha güçlü bir hale gelme temennisi vardır. Sonunda sendikalar interneti yoluyla bütün dünyayı keşfedebilme gibi bir durumla karşı karşıyadırlar Dünyanın herhangi bir tarafındaki bir kimse veya üye web sitesinden dokümanları anında izleyebilir. İsteddiği veriye veya gelişmeyi sendikasına sorabilir. Ayrıca işçiler sendikalarıyla daha samimi ve yakın ilişki içine girebilirler.

Üyelerinin bilgilerini koruma ve yönetimi interaktif hale getirmenin bir yolu olarak internet iyi bir araç olacağı tahmin edilmektedir. Çünkü üyeleriyle iyi bir iletişim ağı kuran bir sendika bir tuşla aynı anda bütün üyelerine ulaşabilir.

5.5- İnternet Üzerinden Toplu Pazarlık Görüşmeleri

Teknolojik gelişme sendikaların en önemli mücadele araçlarından biri olan toplu pazarlığı olumsuz yönde etkilemektedir. Grev, toplu pazarlık gibi sendikal faaliyetlerin niteliği büyük değişim geçirmektedir. Örneğin önümüzdeki on yılda bir amaç için toplanmak pek bir şey ifade etmeyecektir.³³ Sendikalar toplu pazarlık müzakerelerinde işçilerle ve diğer sendikalarla işbirliği yapıp sanal toplantı salonlarında müzakereye başlayacaklardır. Bu durum onların aslında birbirlerinden binlerce kilo-

metre uzakta oldukları zaman bile sanki beraber çalışıyorlarmış gibi bir durum yaratacaktır. Farklı mekanlarda olmalarına rağmen, sanki toplantı yerindeymiş gibi görüşme yapabilmeyi sağlayacaktır. Böyle bir uygulama dışardan birçok üyenin de görüşmelere katılımını sağlayabildiği gibi taraflardan birinin hata yapma olasılığına karşılık o tarafın mensuplarının ikazı yoluyla hatasını telafi edebilme şansı da vermektir.

tedir. Diğer taraftan sendika liderlerinin toplu pazarlık görüşmelerinde takındıkları tavır ve sergiledikleri tutum işçiler tarafından görülebilecektir. İnternet bir yandan sendikaların direkt olarak bütün üyeleriyle haberleşmesine imkan sağlarken, diğer yandan da karşıt görüşlerin güçlenmesini ve toplu pazarlık sırasında rekabet şartlarını zorlaştırmaktadır.

E-toplu pazarlık adı verilen ve internet üzerinden yapılan toplu pazarlık uygulamasının, günümüzdeki toplu pazarlığın yerini alacağı tahmin edilmektedir³⁴. Akvaryumda görüşme olarak nitelendirilen *e-toplu pazarlık*, web siteleri ya da e-mail vasıtasıyla ilerlemeleri yakından takip etmek entegre görüşme yaklaşımına engel oluşturabilir, çünkü görüşmeleri yapanlar üyelerine karşı daha fazla sorumluluk hissetmelerine neden olabilir. Görüşmecilere duyulan güven web sitelerinin ya da e-mailerin sık bir şekilde yayınlanması sonucu doğan bir tür “seyirci etkisi”nden kay-

33 Bknz, Samuel Greengard; ” HR Technology Trends : Beyond The Millennium”, *Workforce*, Vol: 78, Issue 6, Jun 1999.

34 E-Toplu Pazarlık konusunda daha geniş bilgi için bknz; Anne-marie Greene; *E-collectivism and Distributed Discourse: New Opportunities for Trade Union Democracy*, Paper presented at the TUC/LSE Conference on Unions and the Internet, May 12, 2001, ss.6-9

naklanabilir. Bu güven, görüşmeyi yapanların daha rekabetçi yaklaşımlar benimsemesine neden olabilir.³⁵ Üstelik sendika üyeleri karşı tarafın kozları hakkında bilgi sahibi olmadan yanlış değerlendirmelerde bulunmaları ve haksız bir şekilde baskı yapmaları da söz konusu olabilir. Ayrıca sendika üyeleri için performanslarındaki düşüklüğü örtmek daha da zor hale gelebilir. Ancak yakın gözlemin yokluğunda ve çok fazla sorun olduğunda, görüşmeleri yapanlar bazen bir sorun hakkında görüşme yapılmasına izin veriyorlar ve bunun da kendi hataları olduğunu kabul etmek zorunda kalmıyorlar.³⁶

İnternetin toplu pazarlık alanında kullanılması uluslar-üstü düzeyde toplu pazarlık yapma olanağı da sağlamaktadır. Ayrıca ileri teknoloji kullanan yeni organizasyonlar yüksek beceriye sahip çalışanları talep etmesi toplu pazarlığın yapısını etkilemektedir. Bu etkileşim sendikaların yüksek düzeyde bilgiye sahip elemanları istihdam etme ya da işbirliği yapmalarını gerektirmektedir

5.6- İşçi Eğitimi

Teknolojik gelişmeler eğitimin doğasını ve faaliyet alanını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu gelişmeler iki çeşit eğitim ortaya çıkarmıştır. Birincisi işin yönetimine yönelik eğitim, diğeri işi yerine getirecek olanlara yönelik eğitimidir. Yeni anlayış ve organizasyonel yapılar bilgi ile hareketi, fikir ile uygulamayı, akıl ile elleri birleştirmeyi hedeflemektedir.³⁷ Geleneksel eğitim kavramı, 21. Yüzyılda ihtiyaç duyulan hayat boyu öğrenim kavramlarıyla bağdaşmamak-

tadır. Günümüz eğitim yapısı yeniden elden geçirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Çevresel gelişmelere ayak uyduramayan işçilerin eğitimlerini sürdürebilmeleri için değişik eğitim programları yapmaları zorunlu hale gelmektedir. Yeni işçi profili sendikaların yükümlülüklerini arttırmak şeklindedir ve tüm gün süren işlerde çalışırken eğitimlerini tamamlamaları üzerine odaklanmıştır. Bu işçiler dünyanın her tarafından olabildiği gibi, eğitim sistemi günün her saatinde devam edebilir. Sanal eğitim, Interaktif uzaktan eğitim, e-egitim gibi değişik kavramlarla ifade edilen bu eğitim biçimi, geleneksel sendikacılık eğitiminin yerini alacağı tahmin edilmektedir.

Son yirmi yılda örgütsel güç odaklı örgütlenme yerini bilginin ön planda tutulduğu bir örgütlenme sürecine geçiş yaşanmaktadır. Bilgi toplumunda temel eğilim çalışanların sürekli eğitilmesini gerektirmektedir. Teknolojik gelişme insanların bilgiye olan ilgilerini de değiştirmektedir. Bu açıdan sendikalar üyenin ihtiyaçlarına göre şekillenen eğitim programları, bilgi toplumunun gereklerine uygun bir yapılanma göstermektedir.³⁸ Eğitim düzeyi düşük bir işçi iletişim teknolojisini kullanma konusunda yetersiz ise bu durum sendikaların iletişim teknolojisi kullanma girişimlerini de olumsuz etkileyecektir. Bu açıdan sendikalarda, üyelerine internet kullanma konusunda gerekli eğitimi vermelidirler. Birçok ülkede sendikalar üyelerine ücretsiz bilgisayar kursları düzenlemektedirler.

Eğitim sistemi geleceğin işçilerine kültürel, sosyal ve ekonomik sorunlara nasıl tepki vermeleri, nasıl davranmaları, teknolojinin

35 Lewicki, Roy J., David M. Saunders, and John M. Minton; *Negotiations*, 3rd ed. Boston: McGraw-Hill, 1999. s.14.

36 Walton, Richard E. and Robert B. McKersie. A; *Behavioral Theory of Labor Negotiations: An Analysis of a Social Interaction System*. New York: McGraw-Hill, 1965. ss.16-19

37 Casanova, Pablo Gonzales; "The Future of Education and The Future of Work", *NACLA Report on the Americans*, , Issue 4, Jan/Feb 2000, s.38

38 Sayım Yorgun; *a.g.t.* s.31.



argümanlarını nasıl kullanmaları gerektiğini öğretecek şekilde geliştirilmelidir. Ayrıca çalışanların nasıl örgütlenmeleri, plan yapmaları ve iletişim teknolojisinin argümanlarını nasıl kullanmaları gerektiği de öğretilmelidir. Evrensel eğitim sistemi sadece teknik bir problem değil, aynı zamanda bilgi için mücadeledir. İletişim teknolojisine dayalı eğitimde başarıya ulaşmak için sendikaların ekonomik yatırımlarına ve eğitim araçlarının nasıl kullanılacağına ihtiyacı vardır. Bu açıdan sendikalara çok iş düşmektedir. Çünkü sendikalar bu konuda öncü rol almaz ve yol göstermezlerse bilgisayarlar bir oyun aracı olarak kullanılmaktan öteye gitmeyecektir.

5.7- Örgütlenme

Sendikaların örgütlenmeye yönelik faaliyetleri iletişim teknolojisinin gelişmesiyle eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Günümüzde birçok sendika internet vasıtasıyla örgütlenme faaliyetleri yürütmektedir. Birçok sendika, tamamen web siteleri ve e-mail yoluyla başarılı bir örgütlenme kampanyası yürütmektedir.

İnternet yoluyla örgütlenme oldukça kolaydır. Bu yöntem sendikaya iki açıdan fayda sağlamaktadır. Birincisi, iletişim teknolojisinin kullanılması örgütlenme için karşılanan maliyetleri önemli ölçüde azaltmaktadır. İkincisi, daha geniş bir kitleye daha kısa zamanda ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Özellikle ABD ve Japonya gibi ülkelerde sendikalar örgütlenme konusunda teknolojik donanıma sahip departmanlar oluşturmakta ve bu departmanlar internet üzerinden çok çeşitli yöntemler geliştirerek üyeleri cezbetme ve sendikalarına üye olmaya ikna etmektedirler. Ayrıca sendikalar bu sayede yüksek vasıflı işçileri de örgütleyebildikleri gibi uluslararası düzeyde de örgütlenme sağlayabilirler.³⁹

Sonuç

Son 20 yıldır sendikaların içinde bulunduğu durum incelendiğinde sendikal faaliyetlerin teknolojik gelişmeler tarafından ciddi derecede değişime zorlandığı görülmektedir. İletişim teknolojilerinin hızlı ve yaygın olarak benimsenmesi, “iletişim teknolojilerinin sendikalarda hayatı nasıl değiştireceği” şeklinde ilginç bir soruyu ortaya koymaktadır. Ekonomik gelişmelerin yanında teknolojik gelişmelerin de gerisinde kalan sendikalar faaliyetlerini yeniden gözden geçirerek değişimlerin geniş kalıplarına ayak uydurma faaliyetlerine girişmektedirler. Sendikacılığın geleceği konusunda yapılan yorumlarda sendikacılığın farklı yaklaşımlara ve stratejilere ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Ancak bunun nasıl çözümlenebileceği hala karmaşıklığını korumaktadır.

Son yıllarda sendikaların geçirdiği değişim sürecinin nasıl sonuçlanacağı toplumun en çok merak ettiği konulardan biridir. Akademik kesimde ve toplumda oluşan genel kanaat bu sürecin sendikalar açısından pek olumlu sonuçlanmayacağıdır. Bu konuda yapılan araştırmalar ve projeksiyonların büyük çoğunluğu -sendikalar tarafından yapılanlar hariç- olumsuz bir sonuca ulaşmaktadır. Bütün örgütler iletişim teknolojisine adapte olma ve bu teknolojiyi uyarlama konusunda aşırı bir hassasiyet göstermelidirler. İleri düzeyde bilgiye dayalı bilgisayar programları, self-servis ve iş akışı, ileri teknolojik donanımlı işletme yönetimi gibi yaratıcı düşünce ve uygulamalar, geleceğin şirketlerinin temelini oluştururken sendikaların bu gelişmelere karşı nasıl bir tavır takınacakları ve nasıl bir strateji izleyecekleri net olarak belirmiş değildir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde sendikalara yeni gelişmelere uyum sağlama dışında pek fazla alternatif gözükmemektedir. Eğer

39 Scott D. Rechtschaffen; “The New Strategy of Union Organizing”, *HR Focus*, June 1998, Vol: 75, s.3.



sendikalar yeni teknolojiye uyum sağlama konusunda gereken adımları atmazlarsa üyelerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır. Çünkü üyeleri piyasanın taleplerine uygun bilgi ve donanıma sahip olmak zorunda kalacaklardır ki bu durum üyeleri sendikadan uzaklaştıracaktır. Sendikanın kendisine hitap etmediğini düşünen üstün vasıflı işçi sendikayı gereksiz görecektir.

Günümüzde sendikaların iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmeleri benimseme konusunda ciddi mesafe aldıkları görülmektedir. Özellikle ABD gibi ülkelerde sendikaların iletişim teknolojisinin unsurlarından istifade etme konusunda gerekli altyapıyı oluşturma konusunda ciddi faaliyetlerde buldukları görülmektedir. Sanal sendika ya da İnternet sendikacılığı adı verilen yeni sendika tipinin yakın bir gelecekte kamuoyunun gündemine yerleşeceği tahmin edilmektedir.

Dolayısıyla sendikaların teknolojik değişime karşı tavır almaları ve teknolojik değişimi yavaşlatıcı faaliyetlere girişmeleri neredeyse imkansızdır. Bu yüzden sendikalar açısından en uygun politika teknolojiden iyi şekilde yararlanmanın yollarını aramalarıdır. Kısacası bu olguyu benimseyen ve yakalayan sendikalar teknolojik değişim sürecinin içinde yer alacak ve yeni dönemde varlıklarını güçlü bir şekilde sürdürebileceklerdir. Yeni dönemde iletişim teknolojilerini benimsemeyen ve uygulamayan sendikaların başarı şansları yoktur.

Yararlanılan Kaynaklar

- Andrew Bibby; " Trade unions & new work " *Teleworker Magazine*, 2000.
- Bennett, James T. Taras, Daphane G; "E-Voice : Information Technology and Unions", *Journal of Labor Research*, Vol:23, Spring 2002.
- Casanova, Pablo Gonzales; "The Future of Education and The Future of Work" , *NACLA Report on the Americans* , Issue 4, Jan/Feb 2000.
- Duncan Pruett;" İnternet : The trade union web", *Trade Union World*, No: 10, Dec 1999-Jan, 2000.

- Fiorito Jack; "The Adoption of Information Technology by U.S National Unions", *Industrial Relations* , Issue: 3, Summer, 2000.
- Fiorito Jack; " Unions and Information Technology : From Luddites to Cyberunions ?", *Labor Studies Journal*, Vol; 24, Winter, 2000.
- Fiorito, Jack, Paul Jarley, and John T. Delaney; "National Union Effectiveness in Organizing: Measures and Influences." *Industrial and Labor Relations Review*, Vol: 48, July, 1995.
- Greene, Anne-marie; *E-collectivism and Distributed Discourse: New Opportunities for Trade Union Democracy*, Paper presented at the TUC/LSE Conference on Unions and the İnternet, May 12, 2001.
- Greengard Samuel; " HR Technology Trends : Beyond The Millennium", *Workforce*, Vol: 78, Issue 6, Jun 1999.
- Greer Charles R; "E-Voice: How Information Technology Is Shaping Life within Unions"*Journal of Labor Research*, Spring 2002, Vol:23, Issue:2.
- Kristyne Peter; "Labor on the İnternet", *Working USA*, Vol:1, 2000.
- Lazarovici Laureen;" Virtual Organizing", *America@ Work* , Vol: 4, 1999.
- Lee, Eric; *The Labour Movement and the İnternet: The New Internationalism*. London: Pluto Press, 1997.
- Lewicki, Roy J., David M. Saunders, and John M. Minton; *Negotiations*, Boston: McGraw-Hill, 1999.
- Lucore, Robert E; "Challenges and Opportunities: Unions Confront the New Information Technologies", *Journal of Labor Research*, Vol:23, 2002.
- Makinen Helena," On the Emergence and Structure of a New Regional Network," *Human Systems Management*, Vol:20, 2001.
- Mitchell Alan; "New Model Unions", *Management Today*, July, 1998.
- Rechtschaffen Scott D; "The New Strategy of Union Organizing", *HR Focus*, Vol: 75, June 1998.
- Shostak, Arthur B; *CyberUnion: Empowering Labor through Computer Technology*, Armonk, N.Y, M.E, Sharp, 1999.
- Shostak, Arthur B; "Trustees, Cyberunions, and Tomorrow's Labor Relations." *Employee Benefits Journal*, Vol. 22, 1997.
- Sixel, L.M; "Look for the Union web site label", *Inter@active Week*, Vol:7, 2000.
- Templer, Andrew and Solomon Norman ; "Unions and Technology : A survey of Union use of Information Technology " *Relations Industrielles*, Vol: 43, 1988.
- The Global Challenge to Trade Unions". *Worklife Report* , Vol:11, Issue:1,1997.
- Townsend Anthony M; Demarie, Samuel M, Hendricson Anthony R; "Information Technology, And The New Organization : Challenges And Opportunities for Union Survival", *Journal of Labor Research*, Vol: 22, Issue: 2, Spring, Vol:22, 2001.
- Trade Unions focus on Information Technology, <http://www.eiro.eurofound.ie/1998/03/Feature/NO9803155F.html>
- Walton, Richard E. and Robert B. McKersie; *A Behavioral Theory of Labor Negotiations: An Analysis of a Social Interaction System*. New York: McGraw-Hill, 1965.
- Webster Frank; "The Information Society: Conceptions and Critique," in: *Encyclopedia of Library and Information Science*, Vol. 58, 1996.
- Wendy Melillo; "Digital Democracy", *Mediaweek*, Feb 21, 2000.
- Yorgun Sayım; "Küreselleşme Sürecinde Sendikalarda Yeniden Yapılanma ve Sendikal Eğitim" Türk-İş "Çalışma Yaşamından Beklentiler" Toplantısına Sunulan Tebliğ, 16-18 Nisan 2001, Kızılcahamam, Ankara. 2001.